

dih u ovakovu nevolju padne, za koju od nje odvratiti sam ja isti moj život žertvovati svagda pripravan bio. U Beču dana 17. sečnja 1850.

Jelačić v. r. Ban
Za radi prepisa
Stoičević Upravitelj,

Događaji koji se spominju u ovoj priopćenoj građi tiču se dakle, evidentno, mađaronske propagande u negdašnjoj t. zv. Paoriji, t. j. u civilnoj Hrvatskoj-Slavoniji a

u sremskoj županiji, koja se je u cijelom XIX. stoljeću uticajem »nemeša« (plemića) u nekoliko priklanjala Mađarima za razliku od Vojne granice, što je upravo 1848. u pretežnoj većini stala uz Jelačića, dašto po diktatu iz Beča (isp. i moju monografiju »Do Ozore 1848«. U Zagrebu 1919.). Daljnja i sistematska eksploatacija provincijalnih arhiva uvelike bi dala još plastičnijih slika, jer je i preveć očito, da je premalo partija narodne historije u kojima je kazana već posljednja riječ.

Dr. Josip Matasović.

SEDMI MEĐUNARODNI KONGRES HISTORIČARA.

U »Narodnoj Starini« (VIII, 1929. str. 48 i d.) notiran je VI Međunarodni kongres historičara koji je 1928 održan u norveškoj prestonici Oslu. Istaknuvši veliki uspeh toga kongresa rekao sam na kraju ovo: »Zaključujem ovaj kratki izveštaj sa vrućom nadom da se sedmi kongres zbilja održi i da ga ne zadesi sudbina petrogradskog kongresa koji je umro pre nego što se rodi... Druga skromna želja, odnosno apel, upućen je na naše nadležne. Želeti je da jugoslovenska delegacija bude kvalitativno i kvantitativno što bolja i veća, da učesnici budu ozbiljno pomognuti iz javnih fondova, a da ne budu primorani ili da ostanu kod kuće ili da se prekomerno zadužuju, i da budu zastupljeni svi krajevi države, obe akademije, sva četiri filozofska fakulteta i druge važne naučne ustanove koje tu dolaze u obzir. Želeti je da se unapred izradi plan učešća naše nauke na kongresu i da referati i predlozi budu što bolji, zanimljiviji i od opšteg interesa...«

Pored znatnih i u glavnome nepovoljnih promena opće-političkog karaktera u celome svetu, kongres zakazan za 1933 godinu zaista je i održan u Varšavi između 21 i 28 avgusta te godine. Ali naše pium desiderium u pogledu učešća predstavnika naše nauke na kongresu ostalo je neostvareno prethodna službena informacija o kongresu gotovo je izostala (prema tvrdnji generalnog sekretarijata u Parizu krivnjom naših predstavnika u međunarodnom kongresnom centru); nikakav plan učešća nije bio izrađen, niti je bilo dogovora između pojedinih naučenjaka, koji su napokon otišli u Varšavu, a većina do zadnjeg časa nije znala da li će zaista krenuti na put... Svega smo održali na kongresu dva predavanja. Ali inače bili smo i ovog puta na kongresu dosta aktivni. Iz Jugoslavije, dakle, uzeli su učešća u varšavskom kongresu ova lica: Dr. Jovan Radonić, kao delegat Kr. Srpske

akademije nauka, Dr. Ljudmil Hauptmann, kao delegat Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, Dr. Viktor Novak (od Beogradskog univerziteta), zatim Dr. Vasilije Popović i Dr. Aleksije Jelačić. Kao što se vidi bila su tri Beogradanina, jedan Zagrepčanin i jedan Skopljanac. Kao kuriozum spominjem da je sovjetski delegat, moskovski profesor Lukin u svome izveštaju sa kongresa (objavljenom u časopisu »Istoričmarksist«) kazao kako je bila »Srbija« zastupljena sa dva delegata, a »Jugoslavija« takode sa nekolicinom.

Broj zemalja, zastupljenih na VII kongresu bio je nešto manji nego na VI kongresu (35 : 40; između ostalih bila je odsutna i Bugarska). I broj delegata pojedinih zemalja bio je u nekim slučajevima znatno manji nego u Oslu, što je naročito padalo u oči kod Nemačke. Ali celokupni broj učesnika nije bio mnogo manji, jer je Poljska bila zastupljena sa blizu pet sto lica. Treba zabeležiti i veliki broj prisutnih francuskih i naročito talijanskih delegata. Talijani su na kongresima uvek mnogobrojni, aktivni i veoma disciplinovani. Nije bilo maleno ni učešće naših suseda Mađara; i oni su se pokazali vrlo aktivni. Zanimljivo je da je mađarski ministar prosvete, G. Hóman Bálint, koji je izostao sa kongresa, prijavio saopštenje: »La politique étrangère du royaume de Hongrie au moyen âge«; u tom saopštenju, sudeći po rezimeu, G. Hóman Bálint je hteo govoriti o savezu Mađarske sa Hrvatskom isto tako kao i o savezu sa Poljskom i Italijom. Da li se u tome može videti promena tradicionalnih nazora mađarske istorijske nauke na suštinu hrvatsko-mađarskih odnosa u prošlosti?

Kongres je bio podeljen u 15 sekcija i 13 komisija. Bilo je pročitano, a delom i diskutovano više stotina saopštenja.

O problemima, koji zasecaju u jugoslovensku istoriju, govorili su sovjetsko-ruski na-

učenjak, G. N. S. Deržavin, bivši petrogradski rektor, i gradački profesor G. Dr. Josef Matl, G. Deržavin referisao je o temi »Les Slaves et Byzance au VI-e siècle«. Narocito novih i originalnih misli i podataka referent nije izneo; njegova hipoteza o pojavi trgovačko-kapitalističkih elemenata u sredini slovenskih plemena za vreme njihove seobe na Balkan izazvala je opravdanu sumnju kod prisutnih; baš je na ovu misao stavio primedbu G. Dr. Lj. Hauptmann koji je na sednici i predsedavao. Pored njega je u diskusiji uzeo učešća G. Dr. J. Radonić. Referat G. Dr. Josefa Matla ticao se teme »Entwicklung und Charakter der nationalen Kulturideologie bei den Südslawen«. To je bio pokušaj opširne sinteze, u kojem su se čula jedno do drugog imena: Mažuranića, Njegoša, Cankara, Slavejkova, Meštovića, pa opet Svetozara Markovića, Karavelova, Kranjčevića... Trebalo još da predaje i moskovski naučenjak G. Jerusalimski o uticajima politike ruske carske vlade na Balkanu pred kraj XIX i na početku XX stoleća, ali referent nije došao, a poslato rezime i prekratko je da bi se moglo suditi o referatu.

Od naših naučenjaka predavali su G. Dr. Jovan Radonić i pisac ovih redaka; saopštenje G. Dr. Radonića bilo je posvećeno Dubrovačkom arhivu i radu Srpske kraljevske akademije nauka na objavljivanju njegove građe. Veoma pregledno i informativno predavanje G. Dr. Radonića privuklo je na se veću pažnju kongresista koji su bili prisutni u lepom broju naročito Talijani, od kojih ne-

ki su posle predavanja čestitali G. Dr. Radoniću. Dr. Jelačić referisao je na francuskom, a u okviru komisije za izučavanje prosvetaškog apsolutizma, o reformi agrarnih odnosa u Hrvatskoj-Slavoniji u terezijansko doba. Referent je iskoristio delomično neizdanu arhivalnu građu, prikupljenu u Kr. Zemaljskom arhivu u Zagrebu, obavestivši uz put prisutne naučnike o bogastvima tog arhiva.

Na kongresu moglo se zapaziti interesovanje za stručni rad, možda i veće, nego je to često uopće slučaj na kongresima, ali je opće raspoloženje bilo u znaku depresije, prouzrokovane svetskim ekonomskim i političkim prilikama odnosno neprilikama. Ovo se osetilo i u spoljašnjem okviru, u društvenim priredbama, vezanim za kongres, mada su se priređivači svojski potrudili da sve ispadne što lepše. U smislu tehničke organizacije sve je izvedeno bezprekorno, i zato treba odati hvala vrednom sekretaru kongresa, G. Tadeuszu Manteuffelu.

Posle zaključenja kongresa u Varšavi kongresisti su otišli u Krakov, a odavde su se razišli na više strana u ekskurzije, ali naši naučenjaci nisu sudjelovali ni na sednici u Krakovu, ni u ekskurzijama.

Egipatska vlada i delegacija predložile su da se idući kongres održi u Kairu, ali taj je predlog nije mogao prihvatiti iz finansijskih i valutarnih obzira. Primljen je predlog Švajcaraca da VIII kongres bude u Zürichu, god. 1938. I za ovaj kongres slobodni smo ponoviti naša desiderata od pre pet godina...

Dr. Aleksije Jelačić.

NEKOLIKO PISAMA DRAGUTINA ILIJĆA CRNOGORSKOM KNJAZU NIKOLI*)

Priopćio Vido Latković.

Dragutin J. Ilijć (1858.—1926.) je poznat srpski književnik i publicista. U književnosti, istina, nije postigao uspeh kao njegov otac Jovan Ilijć, a još manje kao njegov mladi brat Vojislav J. Ilijć-Stariji, ali je ipak stekao lepu reputaciju. Njegov otac i brat bili su isključivo liričari, a Dragutin Ilijć, izuzimajući mladičke pokušaje u stihu i dve-tri drame, pisao je pripovetke. Prozni način kazivanja prihvatio je besumnje pod uticajem realističke književne škole, koja je u njegovo zrelo doba, od osamdesetih godina prošlog stoleća ovamo, bila dominantna u srpskoj književnosti. Po shvatanju života, međutim, po izboru motiva a i po najznačajnijim osobinama stila, on je ostao romantičar. Od književnih dela najznačajnija su mu zbirka pripovedaka »Svetle slike«, drame »Za veru i slobodu« i »Pribisav i

Božana« te poduze pripovetke »Hadži-Diša« i »Hadži-Dera«.

Kao publicista Ilijć je raspravljao o raznim društvenim pitanjima; njegove književne studije i prikazi u osnovi su publicistika. On je, zatim, kad je bio u izgnanstvu, s vremena na vreme uređivao po neki politički list. Tako je 1888 bio u uredništvu zagrebačkog »Srbobrana«, 1898 uređivao je

*) Ova pisma ispisao sam iz Državnog arhiva na Cetinju, gde su zavedena u Registru pod br. 27, 31 do 35 iz 1899 i 16—21 iz 1900 god. — Podatke za izvesne ličnosti iz Ulcinja dao mi je g. Lj. Bulatović, učitelj, koji se zanima istorijom, a za neke iz Hercegovnog g. P. Milić, direktor pošta u penziji, na čemu sam obojici veoma zahvalan. — V. L.